

SÖNFELD MÁTYÁS

A ZENEBATYU ÉLMÉNYPROGRAM AZ ÓVODÁBAN ÉS AZ 1-2. OSZTÁLYBAN (5. RÉSZ)

BEVEZETÉS

A korábbiakban pengetős, forgatós, ütős és rázós hangszereket vizsgáltunk, ebben a cikkben egy olyan különleges hangszerrel ismerkedünk meg, amely nemcsak üthető, hanem simítható is, nemcsak egyedül, hanem többedmagával is használják, sőt, nemcsak üresen, hanem vízzel telítve is működik, és még egy látványos kísérlettel is megajándékoz. Természetesen ne feledjük átismételni a gyerekekkel a korábbi hangszereket, akár csak egy-egy szóban, majd színre léphet a mai hangszerünk: a hangtál.

PROGRAMPONTOK

Zenebatyu Élményprogram	Katedra 5. cikk, hangtál
<p>Állandó elemek: Az előző program átismétlése A zenebatyuból vett első hangszer megjegyzése Aznapi alkalom összefoglalása</p>	<p>Jelölések: Fő foglalkozási pontok Új fogalmak (milyen jelenséget tapasztaltunk) (melyik készség fejlődik)</p>
SZÍVÓSZÁLHANGSZER	<p>Szívószál-harsona: két különböző átmérőjű szívószálat egymásba rakva hosszabb vagy rövidebb levegőoszlopot hozunk létre, változik a hangmagasság.</p>
AUTENTIKUS HANGSZER	<p>Hangtál (rezgés) A tibeti hangtál rézből készül, ütéssel vagy simítással hozható rezgésbe. A rezgés megtapasztalása érintéssel (tapasztalati tanulás)</p>
HANGSZERVERS	<p>Üsd meg, pajtás, máris rezeg, Megcsiklandozza a kezed, Simítsd meg, és újabb hang vár, Mondjuk együtt, ez a HANGTÁL! (figyelem, memória, nagymozgás)</p>
RELAX	<p>Relax hangtál hangra Relaxáció a fémtálak hangjára, vagy hallgasd meg, meddig hallod a hangtál hangját, amikor úgy érzed, hogy elnémult, tedd fel a kezed. (nagymozgás, memória, önkontroll)</p>
ÖKOHANGSZERBEMUTATÓ	<p>FémHangtálak, Bár egy fémtál nem hangolható, de válogatott fémtálakból egy egész hangsor kirakható, a kisebb test magasabb, a nagyobb mélyebb hangú. (logikai következtetés, dallamfelismerés)</p>
CSINÁLD MAGAD	<p>Talpas pohár és víz A talpas boros vagy pezsgős poharak pereme vízes ujjal végigsimítva rezgésbe hozható, minél több a víz benne, annál mélyebb a hangja. (finommotorika, logikai következtetés)</p>
ZENEKÍSÉRLET	<p>Vízzel teli hangtál megrezegtetése, a víz fodrozódik és ki is fröccsen. (tapasztalati tanulás)</p>
NYÍLIK A ZENEBATYU	<p>Aki nem lép... Jön a kapitány szürke paripán, haza, haza, katona, készen van a vacsora! Fogd a hangszert... Rázd csak, rázd a hangszered... fent-lent, kint-bent, zeng-csend (téri irányok, figyelem, önkontroll)</p>
ZÁRUL A ZENEBATYU	<p>Hát, sziasztok, hát, sziasztok... (nagymozgás, levezetés)</p>

Szívószálhangszer

Ahogy megszokhattuk, mindenekelőtt szívószálhangszerrel kezdünk. Ha két különböző átmérőjű szívószálát egymásba tesszünk, úgy változtathatjuk szabadon a hangszerünk méretét, mintha egy periszkópunk lenne. Ha az egyik szívószálból dudát készítünk (emlékeztetőül: lelaposítjuk a végét, majd levágjuk a két sarkát), kész is a harsona! A kedvenc dalom, amit előszeretettel játszom ezen a hangszeren, a Mézga Család betétdala, ugyanis mielőtt felcsendül a „Néha légy bolond egy kicsikét” strófa, egy vicces csusszanó hangot hallunk, szolmizálva: szó-ré-szó. Ez viszont nem játszható akármilyen hangszeren – zongorán vagy furulyán egyenesen lehetetlen lenne, hiszen meghatározott hangokat tudunk csak létrehozni. A harsonát viszont szó szerint is csúsztatjuk, így átcusszanva az egyik hangról a másikra. Ezt nevezzük glissandónak. Sőt! Ha összekombináljuk az előző alkalommal megismert hangszínváltozással (síró vagy oá-zó szívószál), rendkívül vicces hangokat alkothatunk!

Autentikus hangszer

A hangtálat egy fából készült, vagy bőrrrel bevont ütővel szólaltatjuk meg, és több szempontból is különleges. Egyrészt a megszólaltatása után jóval hosszabban kicseng a hangja, mint egy átlagos xilofon vagy metallofon esetében. Másrészt nem csak ütéssel tudjuk megszólaltatni. A gyerekeket így vezetem rá a jelenségre: ha azt mondom, nem szabad az ütővel megütni, Ti hogyan szólaltatnátok meg másképpen? Általában záporoznak az ötletek a ráfújástól a pöckölésen át az eldobáson keresztül, de miután mindent kipróbáltunk vagy elképzeltünk, visszairányítom a fókuszot az ütőre, és azt mondom: tudjátok, néha van olyan, hogy elsőre ütni szeretnénk, pedig sokkal jobb módszer a simogatás. És körkörösén megsimítva a hangtál oldalát, láss csodát: megszólal! Sőt, a bátrak azt is kipróbálhatják, hogy miközben szól, megérintik az ujjukkal, érezve a rezgést.

Hangszervers

Ehhez a jelenséghez kapcsolódik a versikénk első két sora is: *Üsd meg, pajtás, máris rezeg* (kiteszük a tenyerünket, és fölötte ütő mozdulatokat teszünk), *Megcsiklandozza a kezed* (az egyik tenyerünket a másik kezünkkel megcsikizzuk), *Simítsd meg, és újabb hang vár* (a két kezünket összesimítjuk), *Mondjuk együtt, ez a HANGTÁL* (négyyszer tapsolunk)! Ahogy mindig, soronként többször ismétljük a verset, és legvégül az utolsó szót, a hangszer nevét már nem mondjuk, csak a gyerekeket biztatjuk erre – bár ezen a ponton, a sokadik alkalom után már biztatni sem kell őket, torkuk szakadtából szokták üvölneni...

Relax

Amennyiben érezhető a gyerekeken, hogy nyitottak a relaxálásra, a hangtál tökéletes választás. (Ha mégsem, ismételjük át bármelyik korábbi energisert.) Törökülésben ülünk, vagy lefekszünk a földre, és meghallgatjuk, milyen sokáig cseng ki egy megütött hang. Folyamatosan is hallgathatjuk a hangtál hangját, valamint körbe is vihetjük és egyenként megközelíthetjük vele a gyerekeket. Ha van több hangtálunk, vagy találunk megfelelő vasedényeket, dallamos vagy többszólamú relaxációt is kipróbálhatunk.

Ökohangszer-bemutató

Ki gondolná, hogy az egyszerű vasedényeken dal-
lamokat lehet játszani? Hát én! Egy baráti össze-
vetelen épp egy kupac pop-corn-t nyújtottak felém
egy nagy fémtálban, amikor az valaminek neki-
ütődött, és hosszú másodpercekig szólt. Annyira
megtetszett a jelenség, hogy másnap elmentem a
vasedényboltba, és – komolyan így történt – meg-
kérdeztem az eladót, hogy meghallgathatom-e a
fémtálakat. Bár igen meglepett arcot vágott, de az-
tán széttárt karokkal és megrándított vállal ennyit
mondott: „Ha aztán vesz is...” Hosszas válogatás

után vettem is vagy tízet. Az általános szabály, miszerint minél nagyobb, annál lassabban rezeg, tehát mélyebb a hangja, itt is érvényes, de a látvány csalóka. Van úgy, hogy két teljesen azonos méretű tál más hangú, mivel a vastagságukban, tömörségükben eltérőek, tehát az egyik mégis kisebb a másiknál, ezáltal magasabb a hangja. Sorba rakva a tálat – a relax mellett – szinte bármilyen dal eljátszható rajtuk! Ütőnek – bármilyen toll, ceruza vagy akár bot mellett – egy szívószálra ragasztott kindertojás-belső ajánlok.

Csináld magad

Hangtál készíteni nem lenne egyszerű, de hasonló metódussal hangot adni egy otthoni tárgyból már igen. Mindössze egy vékony falú talpas pohár és egy kis víz kell hozzá, hogy az egészen közismert zenélési módot kipróbáljuk: a vizes ujjunkat húzzuk végig a pohár peremén, pillanatokon belül egy kitartott hang szólal meg. Ha van több ilyen poharunk is otthon, vízzel be is hangolhatjuk őket (minél több a víz, annál nagyobb a test, lassabban rezeg, tehát mélyül a hangja). Érdemes azt is megfigyelni, hogy hangkeltés közben hogyan fodrozódik a víz felszíne. Természetesen ahogy a hangtál is használjuk, ütővel is üthetőek a poharak, de törekenységük miatt ezt kevésbé ajánlom.

Zenekíséret

Ha a gyerekek elcsodálkoznak azon, hogy megbizsergeti az ujjukat a hangtál, vagy hogy simogatásra megszólal, akkor a következő kísérlettől le fog esni az álluk! A víz fodrozódását ugyanis a hangtállal is el tudjuk érni, és minél nagyobb a tál, annál szebb a vízfelszín képe. Sőt! Nem csupán a rezgések válnak láthatóvá, de ha megfelelő vízmennyiséget használunk és kitartóan simítjuk a réztál oldalát, egy ponton igazi szökőkút-élményben lesz részünk! A hangtál teste ugyanis több ponton annyira megrezgeti a vizet, hogy szabályosan kifröcsköl! Izgalmas még – és egy kis ügyességet is kíván – úgy megrezgetni a tenyerünkben óvatosan tartott tálat, hogy ki is lögyöböljük belőle a vizet, ekkor hajladozó hangot hallat.

Nyílik a Zenebatyu

Az „Aki nem lép egyszerre” c. dal folytatásaként elénekeljük, hogy „Jön a kapitány, szürke paripán, haza, haza, katona, készen van a vacsora.” (szó mi szó mi dó szó mi szó mi dó dó dó mi szó szó szó szó dó mi szó dó dó dó). Mindeközben hátrafelé sétálunk, vigyázva, hogy rá ne lépünk a mögöttünk sétálóra. Ezután jöhet újra az „Aki nem lép” előre sétálva, addig váltogathatjuk, amíg a jókedv és a figyelem kitart. Az előző alkalommal megismerkedtünk a „Rázd csak, rázd a hangszered” c. dallal, mely során egyszer fent, egyszer lent ráztuk meg a hangszerünket, majd egyszer kint (azaz a körön kívül), egyszer pedig bent. Egy újabb versszakkal bővül a repertoár: Egyszer ZENG – azaz jó hangosan megrázzuk, mely olyan kontrollált feszültségoldás, hogy érdemes jó pár másodperccel hosszabb időt is rászánni, mint amit az ütem megkívánna –, egyszer CSEND. Eleinte megdöbbenően csöndben maradnak a jelenlévők, majd lesz pár kreatívabb gyerkőc, aki épp a csendben szeretne megnyilvánulni, érdemes ezt megelőzni azzal, hogy suttogva megdicsérik a csoportot, mennyire szépen és egyszerre csöndben maradt!

Zárul a Zenebatyu

Ha belefér az időbe és van elég gyakorlatunk/eszközünk hozzá, játszhatunk még egy-két címkitalós játékot a szívószálharsonával vagy a fémtálakkal, majd ismétéljük át mindazt, amit tanultunk. Ha van elég fémtálunk és (öko) ütőnk (pl. 10 fémtálat 4esével körbeülve 40 gyerek is zenélhet), a sziasztok dalt végigkísérhetik a gyerekek, ha nem, marad a jól bevált tapsolás, combütés, integetés vagy mindhárom!

VÉGSZÓ

Azok, akik nem ismerik a hangtálak titkait, egyenesen varázslatként élik meg, hogy simogatásra megszólal. Amikor pedig képeket rajzol a vízre, majd kifröcsköli magából, valóban boszorkányságnak tűnik! Arra buzdítom azon kedves olvasókat, akik szeretnék átadni ennek a csodás hangszernek a misztikumát, hogy merjenek előadni, színészkedni és varázsolni egy kicsit a jelenségek előtt, mert ezek az apró hozzáadott értékek még maradandóbbá és csodálatosabbá teszik az élményt!